

John M. Hull: Bir Din Eğitimsisi¹

Recep KAYMAKCAN, Doç. Dr.
Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Atıf/©– Kaymakcan, R. (2003). John M. Hull: Bir din eğitimsisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 125-148.

Özet– Profesör John Hull, uluslar arası düzeyde din eğitimi alanında isim yapmış, uzun yıllar İngiltere Birmingham Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim üyeliğinde bulunmuş saygın bir bilim adamıdır. Bu makalede, din eğitimi bilimine önemli katkılar yapmış Hull'ın hayatı, bazı konulardaki görüşleri, ulusal ve uluslar arası seviyede din eğitime yaptığı katkılar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca son derece zengin olan eserlerinin bir listesi sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler– John M. Hull, Din Eğitimi, İngiltere.

Profesör John Hull² uzun yıllar İngiltere'de Birmingham Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Din Eğitimi alanında öğretim üyeliği yapmış uluslar arası düzeyde tanınmış bir bilim adamıdır. İngiltere'de üniversite seviyesinde din eğitiminin bilimselliği konusunda öncü katkıları olan Hull, aynı zamanda din eğitimi dalında İngiltere'de ilk profesör-

¹ John M. Hull'ın yayımlar listesinin hazırlanmasındaki yardımları için Alpaslan Durmuş'a teşekkür ederim.

² Bu yazının hazırlanmasında "In Celebration of Professor John Hull: Christian Theologian and Educationalist" [Dennis Bates, *International Journal of Comparative Religious Education and Values* (PANORAMA), 14 (1), Summer 2002, 9-19] başlıklı makaleden; bu makalenin yayımlandığı aynı dergide yer alan diğer yazılardan ve John Hull'ın web sayfasındaki bilgilerden (www.johnmbull.biz) faydalanılmıştır.

lük unvanını alan akademisyen olma özelliğine de sahiptir. Günümüzde din eğitimi alanında uluslar arası akademik dünyada kabul gören bir dergi olan *British Journal of Religious Education* (BJRE)'ın 25 yıl editörlüğünü yapmıştır. 1971 yılında ulusal bir dergi olarak editörlüğünü yapmaya başladığı BJRE'yi saygın ve uluslar arası bir konuma getirmeye ve başta İngiltere olmak üzere din ve değerler eğitimi konusundaki önemli konuların tartışıldığı bir platform haline dönüştürmede Hull'un önemli katkıları olmuştur. Kendisi aynı zamanda uluslar arası düzeyde din eğitimcilerini bir araya getirmeyi ve karşılıklı görüş alışverişinde bulunmayı amaçlayan *International Seminar on Religious Education and Values* (ISREV)'in kurucularından olup uzun yıllar bu organizasyonun sekreterliği görevini üstlenmiştir. Hull, akademik çevreleri aşan dünya çapındaki tanınmışlığını din ve ilâhiyat alanına yaptığı katkılardan daha çok kendi âmalık deneyimini anlattığı, dünyada bir çok dile çevrilen kitabıyla elde etmiştir. Bu yazıda din eğitiminin bilimselliğine önemli katkılar sağlamış, ulusal ve uluslar arası seviyede tanınmışlığa sahip, Türk din eğitimi camiası tarafından da nispeten tanınan bir İngiliz din eğitimcisi olan John Hull'un hayatı, bazı konulardaki görüşleri ve din eğitimi alanındaki katkıları ana hatlarıyla tanıtılmaya çalışılacaktır. Ayrıca eserlerinin bir listesi sunulacaktır.

1. Hayatı

John Hull 1935 yılında Avustralya'nın Viktorya eyaletinde doğmuştur. Metodist rahibi bir baba ile öğretmen bir annenin ikinci çocuğu olan Hull, Melbourne Üniversitesinde eğitim gördü ve öğretmen oldu. 1956-1959 yılları arasında Melbourn şehrinde İngiliz Kilise Okulunda öğretmenlik yaptı. Gençlik yıllarında Hristiyan inancında Kutsal Kitab'ın merkezî bir konuma sahip olması yönündeki inancının oluşmasında babasının etkileri görülmektedir. 1959'da Britanya'ya geldi ve Cambridge Üniversitesinde ilâhiyat tahsili yapmaya başladı. Cambridge Üniversitesindeki ilâhiyat öğrenimi esnasında Kutsal Kitap (Bible) eleştirisi Hull'da inanç krizinin ortaya çıkmasına neden oldu. Kendi ifadesiyle burada öğrendikleri kendisinin muhafazakâr evangalist bir anlayıştan liberal bir ilâhiyat anlayışına ulaşmasında etkili olmuştur. Kutsal Kitab'ın Hristiyan inancında merkezî bir konuma sahip olduğuna inanmasına rağmen Kitab'ın, bilimsel olarak incelenmesi ve literal (*lafzî*) eleştirinin yapılmasını desteklemektedir. İngiltere'deki

üniversite eğitimi sonrası Londra'daki Selhurst Grammer Okulunda dört yıl din dersi öğretmeni olarak çalıştı. Öğretmenliği sırasında Londra Üniversitesi'nde Yeni Ahit üzerine yarım gün (part-time) doktora eğitimini sürdürdü. Birmingham Üniversitesinde tamamladığı doktora tezini 1974 yılında *Hellenistic Magic and the Synoptic Tradition* (S.C.M. 1974) başlığıyla yayımladı.

2. Akademik Kariyeri

Hull, 1966'da Birmingham kentindeki -kilise tarafından desteklenen Westhill Eğitim Kolejinde ilâhiyat öğretim üyesi olarak yüksek öğretim kariyerine başladı. 1968 yılında, 2002'de emekli oluncaya kadar görev yapacağı Birmingham Üniversitesi Eğitim Fakültesine Din Eğitimi öğretim üyesi olarak atandı. O dönemde okullardaki din eğitiminde geleneksel *Kutsal Kitap merkezli* anlayışın yeterli olmadığı görüşünü benimseyen ve din dersinin çocukların ihtiyaçlarını daha fazla dikkate alması gerektiğini iddia eden bir pedagoji anlayışını benimseyen akademisyenler arasında etkin bir konuma sahip olan Edwin Cox'la birlikte çalıştı. Ancak Hull, kısa bir süre sonra bu anlayışın yalnız Hristiyan din eğitimi yaklaşımının gelişmesini hedeflediği, diğer dinler ve seküler dünya görüşlerini dikkate almadığı düşüncesini benimsedi. Bu nedenle dinî çoğulculuğa cevap veren *küresel bir din eğitimi vizyonunun* gerekliliğine inandı. Hull'un okullardaki din eğitimi konusundaki görüşlerinin değişmesi ve şekillenmesinde 1970'li yılların başlarından itibaren Profesör Ninian Smart'ın ortaya koyduğu vizyonun azımsanamayacak etkileri görülecektir.

1968'de yardımcı doçent olarak atandığı Birmingham Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 1978 yılında doçent oldu. 1986 yılında ise *reader*lığa (Türkiye akademik unvan sisteminde bulunmayan doçentlikle profesörlük arası bir unvan) yükseltildi. 1989 yılında da Birleşik Krallık üniversitelerinde din eğitimi kadrosuna atanan ilk profesör oldu. 1990 yılından itibaren üç yıldan fazla bir süre Eğitim Fakültesinde dekanlık görevini sürdürmüş olan Hull, emekli olduğu 2002 yılına kadar aynı üniversitede öğretim üyeliği görevini ifa etti.

On beş yaşındayken gözleri katarakt hastalığı sonunda görmemeye başladı. Daha sonra yapılan tedavi sonunda yeniden görmeye başladı

ise de görme konusunda problem yaşamaya devam etti. Gözlerinin görmesi için yapılan tıbbi müdahalelerin olumsuz sonuçlanması ile 1983'de hiç görmemeye başladı. Hull'un gözlerinin görmemesi onun din eğitimi ve ilâhiyat alanlarında bilimsel araştırmalar yapmasını engellememiş, sağlığıyla ilgili yaşadığı bu olumsuz deneyime rağmen akademik çalışmalarını devam etme azmini sürdürmüştür. Hatta 1990'da üç yıldan uzun bir süre fakülte dekanlığı da yapmıştır. Âmalık deneyimini psikoloji terminolojisini de kullanarak anlatan kitapları, gören insanların görmeyen insanların dünyayı nasıl algıladıklarını anlamalarında önemli katkılar sağlayan eserlerden biri olmuştur. Belki de Hull akademik dünya dışında da popüler olmasını âmalık deneyimini anlattığı yedi dile çevrilen kitabına borçludur.³ Görmemesinin etkisiyle Hristiyanlıkta özürölüler ilâhiyatı alanı ile ilgilenmeye başlamış ve bu konuda *Open Letter from a Blind Disciple to a Sighted Saviour* başlıklı makaleyi kaleme almıştır⁴. Hull, ayrıca 1992'de özürölülere bilgisayar yardımı sağlamayı hedefleyen *Ability Net* adlı organizasyonun kuruculuğunu yapmıştır.

3. John Hull'un Din Eğitime Katkıları

Hull, son otuz yıl içerisinde Britanya'da farklı alanlarda din eğitiminin gelişmesinde etkili olan kişilerin başında gelmektedir. Kendisi din eğitiminin, çocuklara yönelik din eğitiminden yetişkinler din eğitimine kadar farklı alanlarıyla ilgilenmiş ve eserler vermiştir. 1960'lı yılların sonu ile 1970'li yılların başı, İngiltere'de üniversite ile ilk ve orta öğretim alanlarında tarihî sayılabilecek zihniyet değişikliğinin olduğu yıllardır. Yeni anlayışa göre okullarda din eğitiminin amacının yalnız Hristiyanlığın savunuculuğunu yapmak ve onu benimsetmeye çalışmak olamayacağı ifade edilmektedir. Özetle, dindarlığı gittikçe azalan ve dinî yönden çoğulcu bir toplum haline gelen İngiltere'de, devlet okullarında din eğitiminin içeriğine Hristiyanlıkla birlikte belirli dünya dinlerinin, hatta seküler dünya görüşlerinin dahil edilmesi ve dinler öğretilirken empatik ve fenomenolojik bir metod kullanılması gerektiği savunulmak-

³ Hull'un bu konudaki kitapları; *Touching the Rock ve On Sight and Insight*'dir.

⁴ Bu makalenin "Âma Bir Müridden Gören Bir Kurtarıcıya Açık Mektup" başlıklı çevirisi *İslamiyât* dergisinde (çev. Abdullah Şahin, III, 4, ss. 13-34) yayımlanmıştır.

taydı. Bu din eğitimi yaklaşımının öncüsü İngiltere'deki Lancaster Üniversitesinde ilk *Din Araştırmaları* bölümünü kuran Prof. Dr. Ninian Smart'tı. Bu bağlamda John Hull da yeni din eğitim anlayışının geniş kitleler tarafından kabul görmesinde fevkalâde etkin olmuş din eğitimcilerinden biridir. Smart'tan farklı olarak Hull, din eğitiminin içinden geliyordu. Din dersi öğretmenini olarak eğitim görmüş, bu alanda bilimsel çalışmalar yapmıştı. *Hristiyan Eğitim Hareketi* (Christian Education Movement)'nin de önde gelen üyelerinden biriydi.

Hull, Lancaster Projesi⁵ sonunda ortaya konan fenomenolojik din eğitimi yaklaşımındaki görüşleri büyük ölçüde paylaşmasına rağmen eğitim felsefecilerinin ilâhiyat karşıtı rasyonalist din araştırmaları yaklaşımına da karşı çıkmaktaydı. Ünlü İngiliz eğitim felsefecilerinden Paul Hirst'in objektif seküler din çalışması yaklaşımına ve Hristiyan eğitimi kavramının yanlış olduğu yönündeki görüşüne katılmıyordu. Hull, Hristiyan ilâhiyatının da pekâlâ eleştirel, açık ve özgür bir eğitim anlayışı olabileceğini savunmuş ve Hristiyanlıkla eleştirel eğitim anlayışı arasında olumlu ilişkinin olacağı görüşünü ifade etmiştir. John Hull'un Hristiyan ilâhiyatı ve din eğitimi konusunda liberal sayılan görüşlerine muhafazakâr Hristiyanlar karşı çıkmasına rağmen kendisi kişisel olarak İngiliz Kilisesi'nin faal üyelerden biridir.

İngiltere'de ilk çok inançlı din eğitim müfredatı olarak kabul edilen 1975 Birmingham Din Eğitimi Programı'nın hazırlanmasında etkin rol almış ve bu müfredatta ortaya konulmaya çalışılan liberal din eğitimi yaklaşımına yapılan eleştirilere karşı yeni yaklaşımı savunan ve onaylayan makaleler yazarak cevap vermiştir. Hull, din dersi öğretmenlerinin karşılaştığı problemler ve özellikle de Hristiyan inancına sahip bir öğretmenin diğer dinleri nasıl öğretebileceği konusunda makaleler yazarak önerilerde bulunmuştur. Başta okullardakiler olmak üzere modern top-

⁵ Lancaster Projesi, Lancaster Üniversitesi Dinî Araştırmalar bölüm başkanı Profesör Ninian Smart liderliğinde yürütülen ve devlet tarafından desteklenen *School Council Project on Religious Education in Secondary Schools* adıyla yürütülmüş projedir. 1968 yılında başlanan ve 1971'de tamamlanan araştırma sonuçları "*School Council Working Paper: 36*" başlığıyla yayımlanmıştır. Bu proje, okullardaki din eğitimiyle ilgili yaklaşımları gözden geçirdikten sonra İngiltere'nin mevcut şartlarına en uygun din eğitimi yaklaşımının *fenomenolojik din eğitimi* yaklaşımı olduğunu savunmaktadır. Bu proje raporu halen İngiltere'de fenomenolojik din eğitimi konusunda başvuru en önemli kaynaklardan biridir.

lumdaki din eğitiminin problem ve meselelerinin yalnız Britanya'ya ait olmadığı görüşü Avustralya, Kanada, Amerika, Yeni Zellanda'ya yaptığı seyahatlerde daha da belirgin hale gelmiştir. Din eğitimi alanında uluslar arası iletişime yönelik olarak Amerika Birleşik Devletleri'nden meslektaşı Prof. John. R. Peatling'le birlikte 1977 yılında *International Seminar on Religious Education and Values* (Uluslar Arası Din Eğitimi ve Değerler Semineri) grubunu kurmuştur. Günümüzde 25 farklı ülkeden 96 din eğitimcisinin oluşturduğu bu seminer grubu her iki yılda bir çoğunlukla Batı Avrupa veya Amerika'daki bir ülkede toplanmaktadır.

Hull aynı zamanda İngiltere'de din eğitimi konusunda yapılan yasal düzenlemelerle yakından ilgilenmiş, 1970 ve 1980'lerde devlet okullarında din eğitimi konusunda geliştirilmeye çalışılan çok inançlı din eğitimi çalışmalarının artırılarak sürdürülmesini savunmuştur. Bu bağlamda özellikle 1988 Eğitim Reform Yasası'nın din eğitimi ile ilgili maddelerine ve geriye dönüş sağlanabilecek anlayışlara karşı çıkmıştır. Yeni yasanın din eğitimi ve toplu ibadetle ilgili getirmek istediklerini başta editörlüğünü yaptığı dergi olmak üzere farklı ortamlarda eleştirmiştir. 1988 Eğitim Yasası 8. maddesinde geçen ve okullardaki din derslerinde hangi dinlerin okutulacağını öngören düzenlemede açıkça "temel olarak Britanya'nın kültürel mirası olan Hristiyanlık dininin öğretilmesi" ve diğer dinlerden bahsedilirken "ülkede temsil edilen dinler" ifadesinin kullanılmasına şiddetle karşı çıkmıştır. O, yasa ile Hristiyanlığın açık bir ifade ile merkezî konuma getirilmesi ve yalnız Hristiyanlık için "Britanya'nın kültürel mirası" şeklinde bahsedilmesinin yanlış olduğunu ve diğer din mensuplarının kendilerini bu ülkenin mirasının bir parçası olarak hissetmemesi anlamına geleceğini ifade etmiştir. İnsanları dinlerine göre ayıran ve din dersi anlayışını ona göre düzenlemeye çalışan ayrımcı ilâhiyat anlayışının "dincilik" olduğunu savunmuştur. Oysa Britanya'nın mirasının kadın-erkek ve hangi din mensubu olursa olsun herkesten bir parça taşıdığını savunmaktadır. Ayrıca yeni yasa ile getirilmeye çalışılan ve dinlerin ayrı ayrı ve birbirinden irtibatsız olarak öğretilmesini öngören yaklaşımın da bir anlamda manevî bir ayrımcılık olduğunu belirtmiştir. Hull, din eğitimi profesyonellerinin ve çoğunluğun bu tarzda bir din eğitimi anlayışına karşı olduğunu ancak azınlıktaki etkin militan Hristiyanların muhafazakâr bir grubun bu din eğitimi anlayışını savunduğunu dile getirmektedir.

1992 yılında Religious Education Association of the United States and Canada (Birleşik Devletler ve Kanada Din Eğitimi Derneği) tarafından Hull'a din eğitimine yaptığı katkılar dolayısıyla William Rainey Harper Ödülü verilmiştir. Ayrıca kendisine 1995'te uygulamalı ilâhiyat alanındaki çalışma ve katkıları dolayısıyla Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi (Frankfurt) tarafından fahri doktor unvanı verilmiştir.

4. Yayınları⁶

a. Kitaplar

- 1 ❖ *Sense and Nonsense about God* [Senior Study Series], London, SCM Press, 1974, 60 s. Σ Bir bölüm olarak yeniden baskısı [J. Churchill ve D. V. Jones. (eds). *An Introductory Reader in the Philosophy of Religion*. London, SPCK, 1979, pp 3-8.] içinde. Σ Gözden geçirilmiş ikinci basımı; [Scottish Higher Still/Support Material: RMPS Language, Philosophy and Religion, Scottish Consultative Council of the Curriculum, Ağustos 1998.]
- 2 ❖ *Hellenistic Magic and the Synoptic Tradition* [Studies in Biblical Theology]. London, SCM Press, 1974, xii+192 s.
- 3 ❖ *School Worship -An Obituary*. London, SCM Press, 1975, 160 s.
- 4 ❖ *Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984, viii+292 s.
- 5 ❖ *What Prevents Christian Adults from Learning*. London, SCM Press, 1985, xii+243 s. Σ ABD baskısı (yeni bir takdimle); [Philadelphia, Trinity Press International, 1991, xii+243 s. ISBN: 1-56338].
- 6 ❖ *The Act Unpacked: The Meaning of the 1988 Education Reform Act for Religious Education*. Derby, CEM, 1989, 35 s. ISBN: 1-85100-060-7.
- 7 ❖ *Touching the Rock: An Experience of Blindness*. London, SPCK, 1990, x+164 s. ISBN: 0-281-04444-9. Σ Genişletilmiş baskısı baskısı; [Bath, Chivers Press, 1990, 300 s. ISBN: 0-7451-1253-6]. Σ Braille (kabartma) baskısı; [Stockport, The National Braille Library, 3 cilt, 1990.]. Σ Avustralya baskısı; [Melbourne, David Lovell Publishing, 1990, x+165 s. ISBN: 1-86355-002-X]. Σ ABD ciltli baskısı; [New York, Pantheon Boks, Mart 1991, xi+218 s. ISBN: 0-67940168-7]. Σ İngiltere karton kapak baskısı; [Oliver Sacks'ın sunuşuyla, London, Arrow Boks, June 1991, x+165 s. ISBN: 0-09-987500-4]. Σ ABD karton kapak baskısı; [Oliver Sacks'ın su-

⁶ Hull'un yayınları kendi içlerinde (a) Kitaplar, (b) Kitaplarda Bölümler, (c) Bilimsel Dergilerde Makaleler ve Yayınlanmış Sunumlar, (d) Popüler Yayınlar, (e) Diğer Yayınlar (Ansiklopedi ve Sözlük Maddeleri, Yayın Çalışma Gruplarına veya Bilimsel Çalışma Gruplarına Üyelik, Editörlük Yaptığı Yayınlar, Sunuş ve Giriş Yazıları) şeklinde tasnif edilmiş ve her bölümde yayınlar -ilk yayınlanış tarihi itibarıyla- en eski tarihliden en yeniye doğru sıralanmıştır.

nuşuyla, New York, Random House, Vintage Books, 1992, xxi+218 s. ISBN: 0-679-73547-X]. Σ ABD ses kaseti versiyonu; [New York, Random House Inc, iki ses kaseti halinde. Okuyan: David Purdham, October 1991, ISBN: 0-67940441-4]. Σ Âmalar için kaset versiyonu; [New Jersey, Recording for the Blind, 2 kaset, 1991]. Σ Ayrıca [London, RNIB Talking Book Library, 1991] ve [Aylesbury, Calibre Cas- sette Library, 1991]. Σ Hollâdacaya çevirisi; [*De dagen worden wel kouder maar ni- et korter: Leven met blindheid* adıyla İngilizceden çev. Joke Bomer. Vincent Bij- lo'nun giriş yazısıyla. Utrecht, A.W. Bruna Uitgvers, February 1992, 192 s. ISBN: 90-229-8020-0]. Σ İtalyanca çevirisi; [*Il Dono Oscuro, Nel Mondo di Chi non Vede* adıyla çeviren: Serena Lauzi. Oliver Sacks'ın sunuş yazısıyla. Milan, Gar- zanti Editore s.p.a. 1992, 243 s. ISBN: 88-11-73821-0]. Σ Almanca çevirisi; [*Im Dunkeln Sehen Erfahrungen Eines Blinden* adıyla çeviren: Silvia Morawetz. Mu- nich, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1992, 242 s. ISBN: 3-406-30723-2 & kitap kulübü baskısı; Frankfurt am Main, Buchergilde Gutenberg, June 1992, 242 s. ISBN: 3-7632-4136-1. Ayrıca karton kapak baskısı da yapılmıştır: Munich, De- utschner Taschenbuch Verlag December, 1995, ISBN: 3-423-305-10-X]. Σ İspanyol- ca çevirisi; [*Ver en la Oscuridad: La Experiencia de la Ceguera* adıyla Domingo Gar- cia-Sabell'in bir giriş yazısıyla çeviren Andres Ehrenhaus. Barcelona, Circulo De Lectores, July 1994, 252 s. ISBN: 84-8109-022-0]. Σ Fransızca çevirisi; [*Le Chemin vers la Nuit: Devenir Aveugle et Réapprendre à Vivre* adıyla Donatella Saulnier ve Paule Vincent, Paris, Robert Laffont, February 1995, 243 s. ISBN: 2-221-07567-6]. Σ İbrance çevirisi; [çev. Shraga Gifni, Tel Aviv, Misrad Ha'bitahon (Israel Mi- nistry of Defence Publishing House), 1994, 191s. ISBN: 965-05-07477]. Σ Japon- ca çevirisi; [çev. Shigeo Matsukawa, Tokyo, Shinkyō Shuppansha Publishing Company, 1996, 278 s. ISBN: 4-400-62418-8].

- 8 ❖ *God-Talk with Young Children: Notes for Parents and Teachers*. Derby, CEM, 1991, 56 s. ISBN: 1 851000240. Σ ABD baskısı; (Maria Harris'in sunuş yazısıyla) Phi- ladelphia, Trinity Press International, December 1991, ix+77 s. ISBN: 1-56338-028-5. Σ Almanca çevirisi (Friedrich Schweitzer'in önsöz yazısıyla) *Wie Kinder über Gott Reden: Ein Ratgeber für Eltern und Erziehende*, Gutersloh, Gutersloher Verlaghaus, April 1997, 96 s. ISBN: 3-579-00984-2.
- 9 ❖ [Michael H. Grimmitt, Julie Grove ve Louise Spencer'la beraber] *A Gift to the Child: Religious Education in the Primary School*. Öğretmen kaynak kitabı (öğren- ci kitabı ve kaseti de bulunmaktadır), 136 s., Hemel Hempstead, Simon and Schuster, 1991, ISBN: 0-7501-01725.
- 10 ❖ *Mishmash: Religious Education in Multi-Cultural Britain, A Study in Metaphor*. Derby, CEM, 1991, 47 s. ISBN: 1-85100-043-7.
- 11 ❖ *On Sight and Insight: A Journey into the World of Blindness*. Oxford, One World Books, July 1997, xiv+234 s. ISBN: 1-85168-141-8. Σ Kitap ve kasetin birlikte Çince çevirisi; [*Âma bir kişinin kalbindeki gizli bahçe*] anlamına gelen bir adla [Ta- iwan, Morningstar Publishing, 2000, ISBN: 957-583-949-8]. Σ Kaset yayımı; [Pe-

terborough, RNIB Student Tape Library, Ref X-7169]. Σ Koreceye çevirisi; [Seoul, Urikyoyuk Co. Ltd., 2001, 247 s., ISBN: 89-8040-0675].

- 12 ❖ *Utopian Whispers: Moral, Religious and Spiritual Values in Schools*. London, RMEP, June 1998, vii+196 s. ISBN: 1-85175-157-2.
- 13 ❖ *Glaube und Bildung [Ausgewahlte Schriften Band I]* çev. Susanne Naumann/Sieglinde Denzel. Prof. Dr. Werner Kramer'in giriş yazısıyla. Zurich, KIK Verlag, 2000, 207 s. ISBN: 3-906581-19-5.
- 14 ❖ *Gott und Geld [Ausgewahlte Schriften Band 2]* çev. Silvia Morawetz. Berg am Irchel, KIK Verlag, 2000, 175 s. ISBN: 3-906581-26-8.
- 15 ❖ *In the Beginning There was Darkness: A Blind Person's Conversations With the Bible*. London, SCM Press, 2001, 176 s. ISBN: 0-334-02821-3. Σ ABD baskısı; [Trinity Press International, January 2002].
- 16 ❖ *Holistic Education in the 21st Century [Taiwanese Lectures 2000] [In Chinese]*. Taiwan, 2001, 381 s. ISBN: 957-727-152-9.

b. Kitaplarda ya da Sempozyum Kitaplarında Bölümler

- 1 ❖ "The Integration of Religious Education and Some Problems of Authority". İçinde; [I. H. Birnie (ed.). *Religious Education in Integrated Studies*. London, SCM Press, 1972, pp. 77-92]. Yeniden basımı; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 57-71].
- 2 ❖ "Agreed Syllabuses, Past, Present and Future". İçinde; [Donald Horder ve Ninian Smart. (eds). *New Movements in Religious Education*. London, Maurice Temple Smith, 1975, pp. 97-119]. Yeniden basımı; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 73-92].
- 3 ❖ "Religious Education in a Pluralist Society". İçinde; [Monica Taylor. (ed.) *Progress and Problems in Moral Education*. NFER, 1975, pp. 195-205]. Σ Yeniden basımı; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 45-55]. Σ Çince çevirisi; [*Hong Kong Journal of Religious Education*, C. 2, December 1990, pp. 87-92].
- 4 ❖ "The Birmingham Agreed Syllabus". İçinde; [*Religious Education in the Government of Schools of Western Australia* (The Nott Report), Education Department, Western Australia, 1978, pp. 40-42]. Σ Yeniden basımı; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 113-116].
- 5 ❖ "Religious Education in the 80s". İçinde; [*Religious Education for the 1980s: Implications for the Student*. St. John's, Newfoundland, 1980, pp. 1-18].

- 6 ❖ “Training the Religious Education Teacher”. İçinde; [*Religious Education for the 80s: Implications for the Student*. St. John’s, Newfoundland, 1980, pp. 50-62].
- 7 ❖ “Christian Faith and the Open Approach to Religious Education”. İçinde; [*Religious Education for the 80s: Implications for the Student*. St. John’s, Newfoundland, Integrated Education Committee, 1980, pp. 91-105].   Yeniden basımı; [*Studies in Religion and Education* Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 197-206].
- 8 ❖ “Open Minds and Empty Hearts: Commitment and the Religious Education Teacher”. İçinde; [R. Jackson. (ed.) *Approaching World Religions*. London, John Murray, 1982, pp. 101-110].   Yeniden basımı; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 175-185].
- 9 ❖ “The Divergent Teacher, The Plural Society and the Christian Faith”. İçinde; [*Christians and Education in a Multi-Faith World* (Papers from the Joint World Council of Churches and Centre for the Study of Religion and Education in the Inner City Consultation July 1st-8th, 1981), Manchester, Sacred Trinity Centre, 1981, pp. 14-21].   Yeniden basımı; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 187-195].
- 10 ❖ “Can Theology have an Educational Role? A Response to Karl-Ernst Nipkow”. İçinde; [M. C. Felderhof. (ed.). *Religious Education in a Pluralistic Society*. London, Hodder and Stoughton, 1985, pp. 39-55].
- 11 ❖ “Kreatives Denken und die Bibel”. İçinde; [Herbert Schultze. (ed.). *Erkundungen mit der Bibel*. Minister, Comenius Institut, 1987, pp. 7-32].   İngilizce baskısı; “The Bible in the Secular Classroom”. İçinde; [J. Astley ve D. V. Day. (eds.). *The Contours of Christian Education*. Great Wakering, Essex, McCrimmons, 1992, pp. 197-215. ISBN: 0-85597-495-8].
- 12 ❖ “Menschliche Entwicklung in der Modernen Kapitalistischen Gesellschaft”. İçinde; [Karl Ernst Nipkow et al. (eds.). *Glaubensentwicklung und Erziehung*. Gutersloh, Gutersloher Verlagshaus, 1988, pp. 211-227].   ABD baskısı; “Human Development and Capitalist Society”. İçinde; [James W. Fowler, Karl Ernst Nipkow ve Friedrich Schweitzer. (eds.). *Stages of Faith and Religious Development, Implications for Church, Education and Society*. New York, Crossroad, 1991, pp. 209-223].   İngiltere baskısı; “Human Development and Capitalist Society”. İçinde; [James W. Fowler, Karl Ernst Nipkow ve Friedrich Schweitzer. (eds.). *Stages of Faith and Religious Development, Implications for Church, Education and Society* London, SCM Press, 1992, pp. 209-223. ISBN: 0-334-02520-6].
- 13 ❖ “Ideologien und die Bewusstseinsindustrien Religionsunterricht an den  ffentlichen Schulen einer spatkapitalistischen Gesellschaft”. İçinde; [R. Preul ve diğ. (eds.). *Bildung Glaube Aufklarung*. (Nipkow Festschrift) Gutersloh, Gutersloher Verlagshaus, 1989, pp. 171-185].   İngilizce versiyonu; “Religious Education in the State Schools of Late Capitalist Society”, *British Journal of Educational Studi-*

es, 38 (4), November 1990, pp. 335-348. Σ İtalyanca çevirisi; "Educazione religiosa nelle scuole di stato della società tardo-capitalistica", *Religione & Scuola*, 5, May/June 1992, pp. 57-66.

- 14 ❖ "Church-Related Schools and Religious Education in the Publicly-Funded Educational System of England". İçinde; [*Church and State in Europe: Religion and the School* (European Consortium for Church-State Research, proceedings of the meeting Milan, Parma, October 20-21, 1989) Milan, Dott. A. Giuffrè Editore, 1992, pp. 181-199. ISBN: 88-14032157 Σ Avustralya baskısı, uyarlanarak; "Recent Changes in Religious Education in England and Wales". *Journal of Christian Education*, papers 101, June 1991, pp. 5-16.
- 15 ❖ "Religion and Education in a Pluralist Society". İçinde; [Dermot A. Lane (ed.) *Religion, Education and the Constitution*. Dublin, Columba Press, 1992, pp. 15-33. ISBN: 1-85607-051-4].
- 16 ❖ "Theologische gesprekken met jonge Kinderen". İçinde; [F.H. Kuiper ve H. J. M. Vossen (eds.) *Jonge Kinderen grootbrengen met geloof Zwolle*. Netherlands, Wanders Drukkers, 1992, pp. 3-13. ISBN: 90-6630-393-X. Σ İngilizce versiyonu; "Theological Conversation with Young Children". *British Journal of Religious Education*, 20 (1), Autumn 1997, pp. 7-13.
- 17 ❖ "Law, Curriculum and Theology in English Religious Education". İçinde; [Johannes Lahmann. (ed.). *Das Wiedererwachen der Religionen als Pädagogische Herausforderung: Interreligiöse Erziehung im Spannungsfeld von Fundamentalismus und Sakularismus* (Proceedings of the IV Nürnberg Forum, 25-28 September 1991) Hamburg, E. B. Verlag Rissen 1992, pp. 223-235. ISBN: 3-923002-62-9]. Σ Yeniden basımı; [*Panorama: International Journal of Comparative Religious Education and Values*, 4 (2), Winter 1992, pp. 36-45. Σ Yeniden basımı; [*Bulletin of the Association of British Theological and Philosophical Libraries*, 2 (18), November 1993, pp. 3-15.
- 18 ❖ "The Nature of Religious Education". İçinde; [in *Distinctive Aspects of Baha'i Education: Proceedings of the Third Symposium on Baha'i Education*, [5-7 April 1991, Newman College, Birmingham] The Baha'i Publishing Trust, 1993, pp.13-19.
- 19 ❖ "Atheism and the Future of Religious Education". İçinde; [Stanley E. Porter, Paul Joyce ve David E. Orton. (eds.). *Crossing the Boundaries: Essays in Biblical Interpretation in honour of Michael D. Goulder*. Leiden, E. J. Brill, August 1994, pp. 357-375. ISBN: 90-0410131-4].
- 20 ❖ "Geschichte und Entwicklung des Lehrplans für den Religionsunterricht in Birmingham". İçinde; [Ingrid Lohmann ve Wolfram Weisse. (eds.). *Dialog Zwischen den Kulturen. Erziehungshistorische und Religionspädagogische Gesichtspunkte Interkultureller Bildung*. Munster, Waxmann, 1994, pp. 275-280. ISBN: 3-89325-224-X].

- 21 ❖ "Critical Openness in Christian Nurture". İçinde; [Jeff Astley ve Leslie Francis. (eds.). *Critical Perspectives on Christian Education: A Reader on the Aims, Principles and Philosophy of Christian Education*. Leominster, Fowler Wright Books. 1994, pp. 251-275. ISBN: 0-85244-254-8].
- 22 ❖ "Can One Speak of God or to God in Education?". İçinde; [Frances Young. (ed.). *Dare We Speak of God in Public?* London, Mowbray, February 1995, pp. 22-34. ISBN: 0-264-67366-2].
- 23 ❖ "Collective Worship: The Search for Spirituality". İçinde; [Future Progress in Religious Education: The Templeton London Lectures. London, RSA, April 1995, pp. 27-38. ISBN: 0901-469211].
- 24 ❖ "How Can We Make Children Sensitive to the Values of Other Religions Through Religious Education?". İçinde; [Johannes Lahnemann. (ed.). *Das Projekt Weltethos in der Erziehung. Proceedings of the 5th Nuremberg Forum on Religious Education* (28th September to 1st October 1994), Hamburg, E. B. Verlag, 1995, pp. 301-314. ISBN: 3-923002-86-6].
- 25 ❖ "On Being a Whole-Body Seer: Blindness and Sight as Different Forms of Vision". İçinde; [Uta Brandes. (ed.). *Desire to See. E(ye)vent and Dis-illusion. Changes in Visual Perception in the 20th Century* (Congress in the Forum der Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, September 22-26, 1993), Gottingen, Steidl, 1995, pp. 171-176. ISBN: 3-88243-350-7].
- 26 ❖ "The Ambiguity of Spiritual Values". İçinde; [J. Mark Halstead ve Monica Taylor. (eds.). *Values in Education and Education in Values*. London, Palmer Press, 1996, pp. 33-44. ISBN: 07507-0510-8].
- 27 ❖ "Religious Education and the Conflict of Values in Modern Europe". İçinde; [Aasulv Lande ve Werner Ustorff. (eds.). *Mission in a Pluralist World*. Frankfurt, Peter Lang, January 1996, pp. 155-174. ISBN: 3-631-49430-0].
- 28 ❖ "Christian Education in a Capitalist Society: Money and God". İçinde; [David Ford ve Dennis L. Stamps. (eds.). *Essentials of Christian Community: Essays in Honour of Daniel W. Hardy*. Edinburgh, T. & T. Clark 1996, pp. 241-252. ISBN: 0-567-08502-3].
- 29 ❖ "A Critique of Christian Religionism in Recent British Education". İçinde; [Jeff Astley ve Leslie J. Francis. (eds.). *Christian Theology and Religious Education: Connections and Contradictions*. London, SPCK, 1996, pp. 140-165. ISBN: 0-281-04853-3].
- 30 ❖ "Freedom and Authority in Religious Education". İçinde; [Brian Gates. (ed.). *Freedom and Authority in Religions and Religious Education*. London, Cassells, 1996, pp. 97-111. ISBN: 0-304-32483-3 (ciltli basım), 0-304-324.19-1 (karton kapak basım)].

- 31 ❖ “Food for All”. İçinde; [Terence Copley ve diğ. (eds.). *Splashes of God-Light: Bible Stories Retold by Jews and Christians*. Swindon, Bible Society, 1997, pp. 46-50. ISBN: 0-564-04056-8].
- 32 ❖ “From Primeval Passion to Tapered Discipline” [An interview on the nature of the research process with Professor Hull by Patrica Keiron]. İçinde; [H. B. Brown ve G. Griffiths-Dickson. (eds.). *Passion for Critique: Essays in Honour of F. J. Laishley*. Prague, The Ecumenical Publishing House, 1997, pp. 35-47.
- 33 ❖ “Religionsunterricht und Muslime in England: Entwicklungen und Grundsätze”. İçinde; [Christoph Th. Scheilke ve Freidrich Schweitzer. (eds.). *Religion, Ethik, Schule: Bildungspolitische Perspektiven in der Pluralen Gesellschaft* (Karl Ernst Nipkow Festschrift). Munster, Waxmann Verlag, 1999, pp. 32-342. ISBN: 3-89325-697-0]. Σ İngilizce versiyonu; “Religious Education and Muslims in England: Developments and Principles”. *Muslim Education Quarterly*, 15 (4), 1998, pp. 10-23.
- 34 ❖ “Religion, Religionism and Education”. İçinde; [Johannes Lähnemann. (ed.). *Interreligiöse Erziehung 2000*. Hamburg, EB, 1998, pp. 335-350. ISBN: 3-930826-43-7.
- 35 ❖ “The shadow of my parents”. İçinde; [Joan King. (ed.). *Family and All That Stuff Birmingham*. NCEC, 1998, pp. 79-91. ISBN: 0-7197-0933-4].
- 36 ❖ “The Material Spirituality of Blindness and Money”. İçinde; [Ruth Harvey. (ed.). *Wrestling and Resting: Exploring Stories of Spirit from Britain and Ireland*. London, CTBI, 1999, pp. 69-72.
- 37 ❖ “Religionism and Religious Education”. İçinde; [Mal Leicester, Celia Modgil ve Sohan Modgil. (eds.). *Spiritual and Religious Education* (Education, Culture and Values Series, Cilt V). London, Falmer Press, 2000, pp. 75-85. ISBN: 0-7507-1006-3].
- 38 ❖ “Religion in the Service of the Child Project: the Gift Approach to Religious Education”. İçinde; [Michael Grimmit. (ed.). *Pedagogies of Religious Education*. Great Wakering, Essex, McCrimmons, 2000, pp. 112-129. ISBN: 0-85597-621-7].
- 39 ❖ “Blindness and the Face of God: Toward a Theology of Disability”. İçinde; [Hans-Georg Ziebertz ve diğ. (eds.). *The Human Image of God* [Johannes A. Van Der Ven Festschrift]. Leiden, Brill, 2000, pp. 215-229. ISBN: 90-04-12031-9].
- 40 ❖ “Wettbewerb und spirituelle Entwicklung”. İçinde; [Peter Biehl ve diğ. (eds.). *Gott und Geld* [Jahrbuch der Religionspädagogik]. Band 17, Neukirchen-Vluyn, Germany, Neukirchener Verlag, 2001, pp.175-189. ISBN: 3-7887-1881-1].
- 41 ❖ “The Spirituality of Disability: The Christian Heritage as both Problem and Potential”. İçinde; [Johannes Lähnemann. (ed.). *Spiritualität und ethische Erziehung: Erbe und Herausforderung der Religionen* [Nürnberg Forums 2000]. Hamburg, EB-Verlag, 2001, pp.73-84. ISBN: 3-930826-71-2].

- 42 ❖ “Der Segen der Säkularität: Religionspädagogik”. İçinde; [England und Wales’ in Wolfrum Weißbe. (ed.). *Wahrheit und Dialog: Theologische Grundlagen und Impulse gegenwärtiger Religionspädagogik*. Berlin, Waxmann, 2002, pp. 67-179. ISBN: 3-8309-1140-8].
- 43 ❖ “Çoğulcu Demokratik Toplumlarda Din Öğretimi Üzerine”. İçinde; [*Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyumu*, Bildiri ve Tartışmalar, 28-30 Mart 2001, İstanbul, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı, 2003, pp. 43-51]. Σ Bildirinin İngilizce versiyonu, aynı yerde; pp. 33-42).

c. Bilimsel Dergilerde Makaleler ve Yayımlanmış Sunumlar

- 1 ❖ “Training the Non-Specialist Teacher of Divinity”. *Education for Teaching*, no.73, Summer 1967, pp. 20-24.
- 2 ❖ “Making Student Teachers of Divinity Think”. *Education for Teaching*, no.77, Autumn 1968, pp. 70-74.
- 3 ❖ “Worship and the Curriculum”. *Journal of Curriculum Studies*, cilt 1, 1969, pp. 208-218. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 5-16].
- 4 ❖ “Recent Developments in the Philosophy of Religious Education”. *Educational Review*, cilt 23, 1970, pp. 59-68. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 93-102].
- 5 ❖ “Worship and Education”. *Educational Review*, cilt 24, 1971, pp. 26-33. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 17-24].
- 6 ❖ “The Theology of Themes”. *Scottish Journal of Theology*, cilt 25, 1972, pp. 20-32. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 123-133].
- 7 ❖ “Theme Teaching as a Method of Religious Education”. *Lumen Vitae* [Brussels], 30 (I), March 1975, pp. 9-23. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 135-148].
- 8 ❖ “History, Experience and Theme in Religious Education”. *Journal of Christian Education* [Sydney], sayı 53, September 1975, pp. 27-38. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 149-161].
- 9 ❖ “Perennial Symbols: Preparing to Teach Religion Through Life Themes”. *Education 3-13*, October 1975, pp. 104-109. ΣYeniden basımı, içinde; [C. Richards. (ed.). *Education 3-13*, Nafferton Books, 1978, pp. 31-140]. ΣYeniden

basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 163-172].

- 10 ❖ “Christian Theology and Educational Theory: Can there be Connections?”. *British Journal of Educational Studies*, cilt 24, June 1976, pp. 127-143. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 229-247]. ΣYeniden basımı, içinde [Jeff Astley ve Leslie Francis. (eds.). *Critical Perspectives on Christian Education: A Reader on the Aims, Principles and Philosophy of Christian Education*. Leominster, Fowler Wright Books, 1994, pp. 314-330. ISBN: 0-85244-254-8].
- 11 ❖ “Religious Indoctrination in the Birmingham Agreed Syllabus?” *Faith and Freedom*, cilt 30, Autumn 1976, pp. 27-35.
- 12 ❖ “What is Theology of Education?”. *Scottish Journal of Theology*, cilt 30, 1977, pp. 3-29. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 249-272]. ΣYeniden basımı, içinde [Leslie Francis ve Adrian Thatcher. (eds.). *Christian Perspectives for Education: A Reader in the Theology of Education*. Leominster, Fowler Wright Books, 1990, pp. 2-19. ISBN: 085-244-161-4].
- 13 ❖ “From Christian Nurture to Religious Education: the British Experience”. *Religious Education [USA]*, cilt 73, March/April 1978, pp. 124-143. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 27-44].
- 14 ❖ “The Value of the Individual Child and the Christian Faith”. *British Journal of Educational Studies*, 28 (3), 1980, pp. 199-211. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 273-285].
- 15 ❖ “Christian Nurture and Critical Openness”. *Scottish Journal of Theology*, cilt 34, 1981, pp. 17-37. ΣYeniden basımı, içinde, I G. M. Castles ve G. M. Rossiter. (eds.). *Curriculum Theory and Religious Education*. Sydney, Australian Association for Religious Education, 1983, pp. 57-69]. ΣYeniden basımı, içinde; [*Studies in Religion and Education*. Lewes, Sussex, Falmer Press, 1984. pp. 207-225]. ΣYeniden basımı, içinde; [Leslie Francis ve Adrian Thatcher. (eds.). *Christian Perspectives for Education: A Reader in the Theology of Education*. Leominster, Fowler Wright Boks, 1990, pp. 306-319. ISBN: 085-244-161-4].
- 16 ❖ “Belemmeringen in het Leeproces van Volwassen Christenen”. *Praktische Theologie*, cilt 10, 1983, pp. 298-313.
- 17 ❖ “Hva Hindrer Voksne Kristne i a Laere?” *Kirke Og Kultur*, 89 (3), 1984, pp. 174-187.
- 18 ❖ *What Stops Christian Adults from Learning?* [anniversary lecture]. Manchester, The Centre for the Study of Religion and Education in the Inner City, 1984, 25 s.

- 19 ❖ *World Religions for Christian Children* [presidential address]. Redhill, Surrey, National Christian Education Council, 1985, 10 s.
- 20 ❖ "Religious Education and Christian Values in the 1988 Education Reform Act: A Reply to J. D. C. Harte". *Ecclesiastical Law Journal*, no. 7, July 1990, pp. 69-81.
- 21 ❖ "On Being a Whole Body Seer: An Epistemic Condition for the Education of the Blind". *The British Journal of Visual Impairment*, Summer 1990, pp. 62-63.
- 22 ❖ *Religion, Education and Madness: A Modern Trinity* [an Inaugural Lecture delivered in the School of Education, University of Birmingham on 26th February 1991]. [CREDAR Lecture Series, No. 2], Centre for Religious Education Development and Research, University of Birmingham, 1991, 24 s. ΣYeniden basımı; *Educational Review*, 43 (3), 1991, pp. 347-361. ΣYeniden basımı, içinde; [Peter Gordon. (ed.). *The Study of Education: A Collection of Inaugural Lectures: The End of an Era*, cilt 4, London, Woburn Press, 1995, pp. 84-104. ISBN: 0-7130-0196-8].
- 23 ❖ *Agreed Syllabus Reform in Birmingham* [CREDAR Lecture Series No. 3]. Birmingham, Centre for Religious Education Development and Research, University of Birmingham, 1991, 42 s.
- 24 ❖ [Michael H. Grimmer, Julie Grove ve Louise Spencer ile] *Religion in the Service of the Child: Interim Report* [CREDAR Lecture Series, no. 4]. Birmingham, Centre for Religious Education Development and Research, University of Birmingham, 1991, 32 s.
- 25 ❖ *Catholic Education Beyond 2000 - A Christian Perspective on Spiritual Education: Religion and the Money Culture* [Occasional Papers in Education, no.3]. Glasgow, St. Andrew's College, May 1995, 17 s. ISBN: 1-898220-09-3. ΣYeniden basımı; içinde, [Briefing: *Education Special Edition* (The official documentation service of the Catholic Bishops' Conferences of England and Wales and of Scotland). June 1995, pp. 25-31]. ΣYeniden basımı; içinde, [James C. Conroy. (ed.). *Catholic Education - Inside Out/Outside In*. Dublin, Veritas, 1999, pp. 285-301. ISBN: 1-85390-452-X].
- 26 ❖ "Self-Deception as a Coping Strategy for Christians". *Christian Action Journal*, Autumn 1995, pp. 19-21.
- 27 ❖ "Religion as a Series of Religions: A Comment on the SCAA Model Syllabuses' From Syllabuses to Schemes - Planning and Teaching Religious Education". *Shap World Religions in Education Journal*, 1995/1996, pp. 11-16.
- 28 ❖ *The Holy Trinity and Christian Education in a Pluralist World* [The National Society's RE Centre Annual Lecture, 1994]. London, National Society/Church House Publishing, 1995, 27 s. ISBN: 0-901819-43-3.

- 29 ❖ “The Theology of the Department for Education” [The 1993 Hockerill Lecture]. *Educational Review*, 47 (3), November 1995, pp. 243-253.
- 30 ❖ “Ministerial Education in a Post-Modern Society”. *British Journal of Theological Education*, 7 (3), Winter 1995/96, pp. 4-11.
- 31 ❖ “Christliche Erziehung in einem Pluralistischen und Multireligiösen Europa”. *Evangelisches Missionswerk in Deutschland (EMW)* [Monograph Series], No. 109, December 1995, 23 s. ISSN: 0175-7695. Σ Kısaltılmış versiyonu; “Christliche Erziehung in einem Pluralistischen und Multireligiösen Europa”. *Feuervogel*, 1/95, pp. 27-31.
- 32 ❖ “A Gift to the Child: A New Pedagogy for Teaching Religion to Young Children”. *Religious Educational*, 91 (2), 1996, pp. 172-189. Σ Çince çevirisi; içinde, [Hong Kong Journal of Religious Education, cilt 8, December 1996, pp. 40-49].
- 33 ❖ “Geld, Moderne und Moral: Einige Überlegungen zur Christischen”. *Der Evangelische Erzieher: Zeitschrift für Pädagogik und Theologie*, no. 3, September 1996, pp. 277-291. Σ İngilizce versiyonu; “Money, Modernity and Morality: Some Issues in the Christian Education of Adults”. *Religious Education*, 95 (1), Winter 2000, pp. 4-22.
- 34 ❖ “Karl Marx on Capital: Some Implications for Christian Adult Education”. *Modern Believing*, 38 (1), January 1997, pp. 22-31.
- 35 ❖ “Christian Education: Sufficient or Necessary? (1)”. “The Sufficiency of Christian Education”, *Epworth Review*, 24 (1), January 1997, pp. 40-48.
- 36 ❖ “Christian Education: Sufficient or Necessary? (2)”. “The Necessity of Christian Education”, *Epworth Review*, 24 (2), April 1997, pp. 38-46.
- 37 ❖ *Encounter with Religion and Responding to Religion*. Cheshire County Council Education Services, 1997, 20 s. ISBN: 0-906760-02-X.
- 38 ❖ “Christian Boundaries, Christian Identities and the Local Church”. *International Journal of Practical Theology*, cilt 1, 1999, pp. 1-13.
- 39 ❖ “Spirituality, Religion, Faith: Mapping the Territory”. *Youth & Policy: The Journal of Critical Analysis*, no.65, Autumn 1999, pp. 48-59.
- 40 ❖ “Bargaining with God: Religious Development and Economic Socialization”. *Journal of Psychology & Theology*, 27 (3), 1999, pp. 241-249.
- 41 ❖ “Adult Religious Faith: Some Problems of Definition, of Research and of Education”. *Modern Believing*, 40 (4), October 1999, pp. 39-49.
- 42 ❖ “Evangelische Religiöse Erziehung und der Pluralismus eines Multireligiösen Europa”. *Schönberger Hefte*, 1 /00, pp. 4-12.

- 43 ❖ "From a Blind Disciple to a Sighted Saviour: Text and Discussion". İçinde; [Martin O'Kane. (ed.). *Borders and Boundaries: New Interpretations of the Bible*. Sheffield, Sheffield Academic Press, 2001. Σ Türkçe çevirisi; *İslamiyât*, 3 (4), 2001, pp.13-34. ISSN: 1301-840X.
- 44 ❖ "Competition and Spiritual Development". *International Journal of Children's Spirituality*, 6 (3), 2001, pp. 263-275.
- 45 ❖ "Spiritual Development: Interpretations and Applications". *British Journal of Religious Education*, 24 (3), 2002, pp. 71-182.
- 46 ❖ "Spiritual development: Interpretations and applications / Manevî gelişim: Yorumlar ve uygulamalar". *Journal of Values Education (Turkey) / Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), pp. 109-124.

d. Meslekî ve Popüler Yayınlar

- 1 ❖ "Teaching Through Talking: The Role of Conversation in Christian Education". *Education in Church Today*, no. 1, Summer 1989, pp. 5-8.
- 2 ❖ "The God of the Blind". *The New Beacon*, 74 (877), June 1990, pp. 200-204.
- 3 ❖ "The Education of the Dreamy Christian". *React* [The Methodist Church Division of Ministries], Autumn 1990, pp. 4-6.
- 4 ❖ "Cathedrals and the Religious Experience of the Blind". İçinde; [Christine Milligan. (ed.). *Vision for the Nineties*. Salisbury, The Pilgrims Association, 1990, pp. 31-39.]
- 5 ❖ "The Tactile Heart". *The Expository Times*, 102 (10), July 1991, pp. 311-312.
- 6 ❖ "Learning by Touch: RE and the Visually Handicapped Child". *Respect: A Journal for Teachers of Pupils with Special Educational Needs*, no.3, Summer 1991, pp. 2-3. Σ Yeniden basımı; *Crosscurrent* [The National Society], Spring 1992, no.37, p. 4.
- 7 ❖ "A Manifesto for Christian Education". İçinde; [Manifesto for Christian Education (Association of Anglican Secondary School Heads, Annual Conference, 19-21 September 1991, Chester)].
- 8 ❖ "Agreed Syllabus Revision and the Law". *Resource* [Professional Council for Religious Education], 14 (1), September 1991, pp. 1-3.
- 9 ❖ "Insight and Outsight". *Foundations* [Association of Charitable Foundations], no. 2, April 1992, pp. 2-5.
- 10 ❖ "Looking for a Meaning". İçinde [Paul Baker ve Derek Jones. (eds.). *Disabling World*. London, Channel 4 Television, March 1992, pp. 25-28. ISBN: 1-85144-0305].

- 11 ❖ "A Critique of Religious Education Guidelines". *Islamia: National Muslim Education Newsletter*, no. 23, March 1994, pp. 10-11.
- 12 ❖ "The Gifted Child in Religious Education". *Resource* [Professional Council for Religious Education], 17 (3), Summer 1995, pp. 2-4.
- 13 ❖ "The Case Against Collective Worship in Schools". *Primary School Manager*, sayı 3, March 1995, s. 25.
- 14 ❖ "Collective Worship and the Quest for Spirituality". *Summary of the 6th Annual Conference for Grant Maintained Schools*, sayı 2, March 1995, pp. 56-57.
- 15 ❖ "A Touching Place". *Chariot Magazine*, sayı 7, April/May 1995, pp. 62-63.
- 16 ❖ "Money and God: Christian Education in a Capitalist Society". *PACT South West*, no.5, January/February 1996, pp. 1-8.
- 17 ❖ "Muslims in RE: What's Going On?". *Resource: The Journal of PCJRE*, 18 (3), Summer 1996, pp. 11-12.
- 18 ❖ "God: The Idea That Will Not Go Away". *Teaching RE 5-11: God*. Derby, Christian Education Movement, 1996, pp. 2-4. ISBN: 1-85100-088-7. ΣYeniden basımı; içinde, [*Teaching RE 11-16: God*. Derby, Christian Education Movement, 1996, pp. 3-5. ISBN: 1-85100-089-5].
- 19 ❖ "Spiritual Education and Money". *Summary of the 7th Annual Conference for Grant Maintained Schools*, sayı 3, March 1996, p. 51.
- 20 ❖ "The Holy Trinity and the Educational Mission of the Church". *Viewpoints: Insights into Education and Training in Today's Church* [National Christian Education Council], sayı 1, September 1996, pp. 14-16.
- 21 ❖ "Adult Faith Transforming Life: The Possibilities". *Caravan: A Resource for Adult Religious Educators* [Canadian Conference of Catholic Bishops, Ottawa], 9 (37), Winter 1996, pp. 10-11.
- 22 ❖ "Why Learn? A Personal Response". *Report of an ATL Education Conference*, 22 June 1996, pp. 8-10.
- 23 ❖ "Good Religious Education - What will it be?". [Enfield SACRE Annual Lecture 1996], *Enfield SACRE Annual Report*, 1995/96, pp. 9-14.
- 24 ❖ "Teaching the Apostle's Creed: Part 1" *Caravan: A Resource for Adult Religious Educators* [Canadian Conference of Catholic Bishops, Ottawa], 11 (44), Autumn 1997, pp. 8-9.
- 25 ❖ "The Bible as the Word of God in Christian Education Today". *Viewpoints: Insights into Education and Training in Today's Church* [National Christian Education Council], sayı 4, Spring 1998, p. 15.

- 26 ❖ “The False Theology of the Post-Imperial Church”. *Laity Newsletter* [Holland House], August 1999.
- 27 ❖ “Mission of God and Human Religion”. *Grassroots*, September 1999, pp. 6-7. Σ Yeniden basımı, içinde; [One: *The Radical Christian Quarterly*, no.27, January 2000, p. 15. ISSN: 0965-8262].
- 28 ❖ “Could a Blind Person have been a Disciple of Jesus?”. *Viewpoints : Insights into Education and Training in Today's Church* [National Christian Education Council], sayı 7, Winter 1999/2000, pp. 4-5. Σ Yeniden basımı; *Ministerial Formation* [World Council of Churches Education and Ecumenical Formation], no.92, January 2001, pp. 20-21.
- 29 ❖ Interview *All People* [Changing Attitudes in the Churches to Disability], no.85, Spring 2000, pp. 6-9.
- 30 ❖ “Faith and Disability: A Christian Perspective”, *Ecumenical Disability Advocates Network*. April-June 2000, pp. 2-3.
- 31 ❖ “My Story”. *Ecumenical Disability Advocates Network*, April-June 2000, pp. 13-15.
- 32 ❖ Joseph Grigely’le mülakat; *Voild*, June-October 2000, p. 38.
- 33 ❖ “Blind Disciple, Sighted Saviour”. İçinde [Tim Woodcock ve Irfan Merchant. (eds.). *Flesbing Out Faith: A Reflection on Bodies and Spirituality*. Birmingham, Student Christian Movement, 2000, pp. 6-7. ISBN: 0-906359-33-3].
- 34 ❖ “Time and Blindness”. *World Religions in Education: Time* [özel sayı] (The Journal of the SHAP Working Party), 2000-1, pp. 50-53. ISBN: 0269-9192.
- 35 ❖ “Religious Education and the Future: Some Comments on Time”. *World Religions in Education: Time* [özel sayı] (The Journal of the SHAP Working Party), 2000-1, pp. 75-76. ISBN: 0269-9192.
- 36 ❖ “Recognising Another World”. *Access: The National Journal for People With a Disability* [Melbourne], 3 (2), April/May 2001, pp. 23-26.
- 37 ❖ “Radio 4 Interview (transcript)”. *Ecumenical Disability Advocates Network* (World Council of Churches, Nairobi), January-March 2001, p. 7.
- 38 ❖ “Sound: An Enrichment or State?” *Soundscape: The Journal of acoustic Ecology*, 2 (1), July 2001, pp. 10-15.
- 39 ❖ “First Sunday in Lent: ‘I am the Gate for the Sheep’ and Second Sunday in Lent: ‘I am the Good Shepherd’”. İçinde; [Paula Clifford. (ed.). *Jesus-Hope for Life* (The Christian Aid/ Hodder Lent Book, 2002), London, Hodder & Stoughton, 2001, pp. 10-11, 24-25 ISBN: 0-340-78630-2.]
- 40 ❖ “In Darkness and in Light”. İçinde [Nicola Slee. (ed.). *Words for Today 2002: Notes for Daily Bible Reading*. Birmingham, The International Bible Reading Association, 2001, pp.67-71. ISBN: 0-7197-0991-1.]
- 41 ❖ “Do You Think I am Stupid?” İçinde [Echoes: *Justice, Peace and Creation News* (World Council of Churches), 2001, no. 19, pp. 11-13.]

d. Diğer Yayınlar

d₁) Ansiklopedi ve Sözlük Maddeleri

- 1 ❖ “Demons in the New Testament” ve “Exorcism in the New Testament”. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*: Ek Cilt. Nashville, Abingdon Press, 1976, pp. 225 ve pp. 313-314.
- 2 ❖ “Indoctrination”, “RE, Nature of” ve “Theology and RE”. İçinde; [John Sutcliffe. (ed.). *A Dictionary of Religious Education*. London, SCM Press, 1984, pp. 166-168, pp. 284-286 ve pp. 344-346.].
- 3 ❖ “School Worship (England and Wales)”. İçinde; [J. G. Davies. (ed.). *A New Dictionary of Liturgy and Worship*. London, SCM Press, 1986, pp. 478-481].
- 4 ❖ “Gran Bretagna: Il Educazione Religiosa Nelle Scuole Statali”. *Dizionario di Catechetica*. Roma, Istituto di Catechetica dell' Università Pontificia Salesiana de Roma, Editrice Elle Di Ci, 1986, pp. 311-315. ISBN: 88-01-11660-8.
- 5 ❖ “Nurture, Christian Nurture”. İçinde; [A. V. Campbell. (ed.). *Dictionary of Pastoral Care*. London, SPCK, 1989, pp. 175f.].
- 6 ❖ “İngilterra & Galles”. İçinde; [Flavio Pajer. (ed.). *L'Insegnamento Scolastico della Religione Nella Nuova Europa*. Torino, Editrice Elle Di Ci 1991, pp. 301-321. ISBN: 88-01-13215-8.].
- 7 ❖ “Adult Education”. İçinde [Wesley Carr ve diğ. (eds.). *The New Dictionary of Pastoral Studies*. London, SPCK, 2002, pp. 9f. ISBN: 0-281-05000-7].

d₂) Yayın Çalışma Gruplarına veya Bilimsel Çalışma Gruplarına Üyelik

- 1 ❖ City of Birmingham Education Committee, *Agreed Syllabus of Religious Instruction*, 1975.
- 2 ❖ City of Birmingham District Council Education Committee, *Living Together: A Teachers' Handbook of Suggestions for Religious Education*, 1975.
- 3 ❖ The British Lessons Council, *The Story of the People of God: A Basis for Christian Education in the Church Community*, R. S. Matthews (ed.), BLC, London, 1976.
- 4 ❖ Schools Council Religious Education Committee, *A Ground Plan for the Study of Religion*, Spring 1977.

d₃) Editörlük Yaptığı Yayınlar

- 1 ❖ *Learning for Living: A Journal of Religion in Education*, 1971-8 (editorial yazıların yazarı olarak) şu özel sayılarda; *Islam* (January 1972), *Pastoral Care*

in the School (January 1973), *Is School Dead?* (January 1974), *Religious Education and the Slow Learner* (January 1975), *The Birmingham Syllabus* (Summer 1976), *Meaning and Method in Teaching Religion* (Autumn 1976), *Religion in Childhood and Youth: A Research Report* [Bölüm I (Spring 1977), Bölüm II (Summer 1977), Part III (Autumn 1977)].

- 2 ❖ *British Journal of Religious Education*, 1978-1996 (editorial yazıların yazarı olarak) şu özel sayılarda; *Teaching Judaism Today* (Summer 1981), *Religious Education Through Story* (Summer 1982), *Can We Teach the Bible* (Summer 1984), *Teaching Hinduism Today* (Summer 1984), *Spirituality Across the Curriculum* (Summer 1985), *Teaching Buddhism in the Secondary School* (Autumn 1986), *Religious Education and Language* (Spring 1987), *Religious Education through Fantasy* (Autumn 1987), *Religious Education and Personal, Social and Moral Education* (Autumn 1988), *Women's Studies in Religious Education* (Autumn 1989), *Science, Technology and Religious Education* (Autumn 1990), *Religious Education after the 1988 Education Reform Act* (Summer 1991), *Christianity in Religious Education* (Autumn 1992), *Education in Europe: The Challenge of Religious Pluralism* (Spring 1993).
- 3 ❖ [Margaret Keys'le birlikte] *Religion in Education and Learning for Living, Index 1934-1978*, CEM, 1979.
- 4 ❖ *The Child in the Church* [Working Party Report]. London, British Council of Churches, 1976.
- 5 ❖ *Understanding Christian Nurture: A Sequel to 'The Child in the Church'* [Working Party Report]. London, British Council of Churches, 1981. Σ İki raporun birlikte (4, 5) yeniden basımı; *The Child in the Church* London, British Council of Churches, 1984.
- 6 ❖ *New Directions in Religious Education*. London, Falmer Press, 1982 (giriş ve değerlendirme yazısı ile birlikte), xvi+215 s. Σ "Introduction/Giriş" daha sonra "New Directions in Religious Education" [*Religious Education*, 8, 1983, pp. 391-397] adıyla yeniden basılmıştır.
- 7 ❖ Danışman editör, *Character Potential: A Record of Research*, (USA), 1975-81.

d4) Sunuş ve Giriş Yazıları

- 1 ❖ William A. Gent'in, "*Living Centre: Assembly in the Secondary School*" (London, CEM, 1984, p. 4) kitabına "Takdim".
- 2 ❖ Philip Cliff'in "*The Rise and Development of the Sunday School Movement in England 1780-1980*" adlı kitabına (Redhill, Surrey, NCEC, 1985, pp. viiif) "Takdim".
- 3 ❖ Leslie J.'nin, "*Francis Making Contact: Christian Nurture Family Worship and Church Growth*" isimli kitabına (London, Collins, 1986, pp. 7-9) "Takdim".

- 4 ❖ Leslie J. Francis ve David W. Lankshear (eds.)'in, "*Christian Perspectives on Church Schools : A Reader*" isimli edisyonlarına (Leominster, Gracewing Fowler Wright Books, 1993, pp. xi-xiv. ISBN: 085244-235-1) "Takdim".
- 5 ❖ Anthony Reddie'nin, "*Growing into Hope: Christian Education in Multiethnic Churches* [2 vols]" adlı kitabına (Peterborough, Methodist Publishing House, 1998, p. 2. ISBN: 1858521102) "Takdim".
- 6 ❖ Peter R. Hobson ve John S. Edwards'in, "*Religious Education in a Pluralist Society*" adındaki kitaplarına (London, Woburn Press, 1999, pp. ix-xi. ISBN: 0-7130-0218-2) "Takdim".
- 7 ❖ *Global Citizenship Education* isimli (London, Christian Aid, 2000) kitaba "Takdim".
- 8 ❖ Leslie J. Francis, Jeff Astley ve Mandy Robbins'in edite ettikleri "*The Fourth R for the Third Millennium: Education in Religion and Values for the Global Future*" isimli kitaba (Dublin, Lindesfarne Books, 2001, pp. 6-7, ISBN: 1-85390-507-0) "Takdim".

John M. Hull: A Religious Educationist

Citation/©– Kaymakcan, R. (2003). John M. Hull: A religious educationist / John M. Hull: Bir din eğitimcisi . *Journal of Values Education (Turkey)* / *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (2), 125-148.

Abstract– John M. Hull, Professor of Religious Education at the Faculty of Education in the University of Birmingham, is a well-known and eminent religious educationist on the international stage. In this paper, the life of Hull, his thoughts on certain issues and his overall contribution to religious education in national and international levels will be elucidated. It concludes with providing his outstanding list of publication(s).

Key Words– John M. Hull, Religious Education, England.